

Boden-ANAN

medlemsblad för

Boden
Öberluleå
Forskar Förening

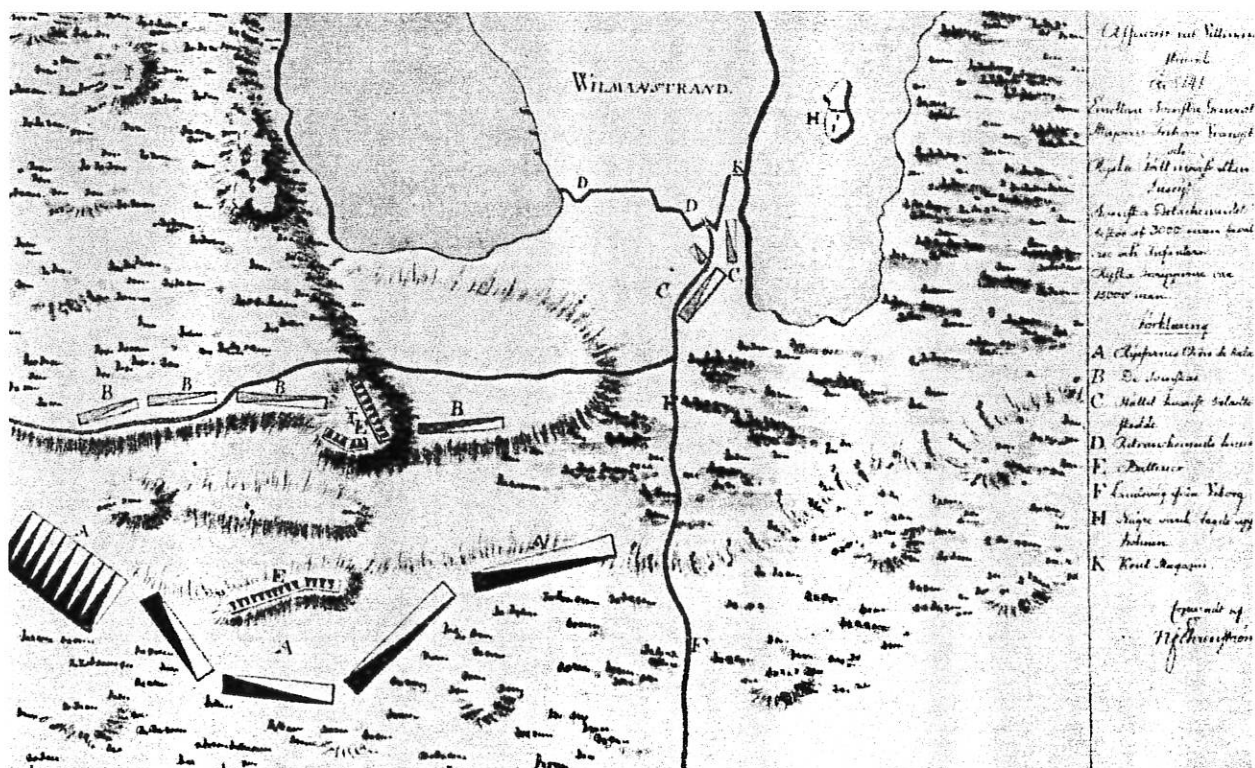

Nr 3

Årgång 9

Augusti 2000

Ofärd över nordanland

Plan över slaget vid Willmanstrand den 23 augusti 1741. A betecknar ryska styrkor och B svenska styrkor. Ur ÖNH III.

Styrelse och övriga funktionärer för Boden Överluleå ForskarFörening

Föreningens adress: c/o Sandberg, Kålrotsvägen 11, 961 47 BODEN

Postgiro: 157 58 - 6

Tel till forskarrummet i Råbäcksgården: 0921 - 504 13. e-post: boff.boden@spray.se

Ordförande	Björn Fredriksson	Nipvägen 18	961 44 Boden	tel 0921 - 653 15
		e-post: bjorn.fredriksson@egonet.se		
V.ordförande	Arnold Lagerfjärd	Trollsländevägen 9	961 68 Boden	tel 0921 - 137 50
Sekreterare	Ewa Sandberg	Kålrotsvägen 11	961 47 Boden	tel 0921 - 722 74
Kassör	Barbro Lampinen	Unbyn 290	961 93 Boden	tel 0921 - 48 00 21
Ledamot	Ebba Loräng	Kungsgatan 14 A	961 31 Boden	tel 0921 - 132 40
Styrelsesuppleanter	Constance Rutberg	Svartbyvägen 10 D	961 37 Boden	tel 0921 - 163 11
	Hagar Nordlund	Saxvägen 29	961 42 Boden	tel 0921 - 152 64
Valberedning	Kristina Öhman	Kyrkgatan 33 1 tr.	961 75 Boden	tel 0921 - 159 79
	Inger Enberg	Unbyn 291	961 93 Boden	tel 0921 - 48 00 95
	Anna-Maria Persson	Karetvägen 24	961 42 Boden	tel 0921 - 533 33
Revisorer	Carl-Lennart Persson	Karetvägen 24	961 42 Boden	tel 0921 - 533 33
	Sixten Sandberg	Österby 950	961 95 Boden	tel 0928 - 401 32
Revisorsuppleanter	Britta Lundman	Domarvägen 17	961 39 Boden	tel 0921 - 138 79
	Herman Wahlberg	Kyrkgatan 18	961 34 Boden	tel 0921 - 109 42
Redaktion för medlemsbladet:				
Ansvarig utgivare	Ewa Sandberg	Kålrotsvägen 11	961 47 Boden	tel 0921 - 722 74
	Eila Fredriksson	e-post: ewa.sandberg@privat.utfors.se		
		Nipvägen 18	961 44 Boden	tel 0921 - 653 15
		e-post: eila.fredriksson@egonet.se		
Bildansvarig	Vakant			
Kontaktperson i datafrågor:	e-post: gunnar.glaas@telia.com			
	Gunnar Glaas	Kungsgatan 38	961 64 Boden	

INNEHÅLL

sid 3	ÖNFF-mötet, "Återställaren", Nya mikrokort
sid 4-6	Ofärd över nordanlandet
sid 7	En sägen om "Rika Maja", Igenkorkat
sid 8 - 9	Bilder från Eyvind Johnson- evenemangen
sid 10-11	Kyrkogården och begravningsplatserna
sid 11	För efterverlden
sid 12	Springshasen
sid 13	Fritz Enbergs antavla
sid 14	Nya medlemmar, Adressändringar, Nytt i hyllan, Försäkring, Läst
sid 15	Tack, BÖFF gratulerar, Efterlysningar, Besöksstatistik

PLANERAD UTGIVNING

Boden-ANAN planeras komma ut:
vecka 46 - manusstopp 29 oktober 2000
vecka 8 - manusstopp 4 februari 2001

KODKORT och NYCKEL

Kodkort till ytterdörren och nyckel till kammaren finns att köpa i Råbäcksgården.
Kodkort kostar 50 kronor och nyckel 80 kronor.
För att köpa dessa fordras att du är medlem i föreningen.
Kortet ger tillträde till lokalerna från kl 07.00 till kl 21.00 alla dagar i veckan.
Nyckeln ger tillträde till kammaren där vi förvarar våra samlingar.
Tag kontakt med någon i styrelsen om du är intresserad.

ADRESSÄNDRING

Om du ändrat adress, var vänlig meddela föreningen din nya. Vi får inte adressändringar från något register.

Lördagen den 9 SEPTEMBER

kommer Övre Norrlands ForskarFöreningars årliga träff att äga rum i Boden

*Kl 13.30 håller Carl-Uno Hanno föredrag om
Folkrörelsearkiv*

Alla medlemmar är VÄLKOMNA att närvara.
Bokbord med egna och andra föreningars utbud av böcker och cd-skivor

*Kl 19.00 äter vi gemensam middag på Per och
Mickes kök.*

Trerätters måltid (185:-+ dryck). Alla medlemmar är VÄLKOMNA att närvara.
Bindande anmälan till föreningslokalen, eller någon ur styrelsen senast den 1 september.

Söndagen den 10 SEPTEMBER

Guidad visning av Rödbergsfortet med fästningslunch (175:-)

*Kl 09.30 avgår buss från parkeringen vid Överluleå
kyrka. Den beräknas vara åter kl 11.45*

Bindande anmälan till föreningslokalen, eller någon ur styrelsen senast den 1 september.

Återställare

Har Du kommit av Dig med forskningen? Vi återkommer med ny "kom igång-kurs". Tre gånger tre timmar, kvällstid. Anmäl Dig till föreningslokalen (0921 - 504 13), Björn/Eila (0921 - 653 15) eller Ewa (0921 - 722 74).

Nybörjarcirklar anordnas som vanligt av studieförbunden ABF och SKS.

Nya mikrokort

Pajala	Ljungs familjeregister	1838 - 1884
Södra Bergnäs kbfd förs.böcker		1919 - 1927
Arjeplog förs.böcker		1919 - 1926
Hietaniemi förs.böcker		1912 - 1923
Haparanda förs.böcker		1905 - 1924

Korten finns i pärmarna - Södra Bergnäs finns i Arjeplogs pärm.

OFÄRD ÖVER NORDANLANDET del VI

- av Anders Sandström

Efter det svenska stormaktsväldets fall följde ett par årtionden av fredlig återuppbyggnad. I Luleå socken började man åter odla gamla ödehemman och önskemål om hemmansklyvningar började förekomma. Det finns också uppgifter som tyder på att en viss befolkningsökning ägde rum efter 1725. Denna utveckling hotades dock av hattarnas krig mot ryssarna åren 1741-43. Ett krig som kunde ha fått en mycket annan utgång för norra Sverige än det till slut fick.

Missväxt och epidemi

Redan 1739 påbörjade hattpartiet förberedelser för ett revanschkrig mot Ryssland. I dessa förberedelser ingick bl a överföring av en fältbataljon ur Västerbottens regemente till Finland. Denna skapades genom att man valde ut de mest tjänstdugliga ur regementets samtliga kompanier, vilka sedan underställdes överstelöjtnanten och chefen för Umeå kompani, Carl Magnus du Rietz. Landshövdingen Gabriel Gyllengrip mönstrade själv manskapet och meddelade regeringen att de hörde till "Kungl Maj:ts bästa trupper".

Mobiliseringen försvårades emellertid av en fyraårig missväxtperiod som började redan 1738. Kalla vintrar och kyliga somrar gav dystra skörderesultat. Gyllengrip förbjöd redan vid missväxtens början brännvinsbränningen och gjorde vad han kunde genom att tömma kronomagasinerna och fördela spannmålen mellan länets olika socknar vintern 1739-40. Detta var dock inte tillräckligt och de av landshövdingen utverkade 1.000 tunnorna spannmål till nästa års utsäde kunde inte sparas på grund av hungersnöden. Läget inför år 1741 syntes katastrofalt och endast i sista stund på senhösten 1740 anlände 1.200 tunnor kronospannmål till Västerbotten. Vid riksdagen vintern 1740-41 lyckades man utverka ytterligare 3.000 tunnor till länet. Totalt uppgick spannmålshjälpen till 5.200 tunnor, vilka dock allmogen hade att betala.

Problemen accentuerades av en svårartad epidemi som utbröt i slutet av år 1739 i Luleå och Piteå

socknar. Enbart i Luleå socken avled 187 personer år 1740, vilket var över 100 fler än normalt vid den här tiden. Endast år 1750 uppgick dödsiffrorna i socknen till liknande tal, då avled nämligen 169 personer, varav 127 i koppor. För att hejda epidemin skickade Gyllengrip länets ende apotekare, Bengt Peter Hagstedt i Umeå, norrut med medikamenter. Det verkade också som om sjukdomen, vilken yttrade sig i "håll, stygn och feber", kunde botas. Den spreds dock över nästan hela länet vintern 1740 och skördade ett hundratal liv innan den ebbade ut.

Slaget vid Villmanstrand

Den 28 juli 1741 tvingade hattpartiet fram en krigsförklaring vid riksdagen och några dagar senare utgick order om att Västerbottens regemente i sin helhet skulle ansluta sig till armén i Finland. Dessutom skulle varje rote ställa upp en reservkarl, s k vargering, så att den svenska armén fördubblades.

Redan efter några dagar var kriget påbörjat i Finland och den 23 augusti besegrades Carl Henrik Wrangels kår, till vilken västerbottningarna hörde, i slaget vid Villmanstrand i sydöstra Finland. Endast Västerbottens regementes fältbataljon under du Rietz skötte sig med den äran och lyckades retirera i slutna trupp trots att samtliga officerare utom fänriken Hans Jakob Hååf, en veteran från Strömstad och Fredrikshald, stupat eller tagits till fånga. Totalt uppgick de svenska förlusterna till 2.250 man, varav västerbottningarna svarade för 170 personer i döda, sårade och saknade.

Bland de västerbottningar som särskilt utmärkte sig finner vi sergeanten Erik Samuelsson Carlberg. Troligen född i Sunderbyn och tjänstgörande vid Piteå kompani. När han många år senare avled i Bensbyn omtalar socknens dödoch begravningsbok att han vid flera tillfällen visat tapperhet och i synnerhet "vid Wilmanstrandska action" då han återtog och försvarade fyra svenska fanor och "såmedelst tjente sig up ifrån trumslagare (eg sergeant) till fänrik".

För andra åter slutade slaget inte lika lyckligt och bland de stupade finner vi trumslagaren Johan

Lagerström samt soldaterna Anders Andersson Winter från Ersnäs, Erik Andersson Berg från Alvik, Erik Larsson Uhr från Ale, Jöns Persson Wisp från Unbyn, Per Johansson Frimodig från Bredåker, Nils Pålsson Åhl från Harads, Hans Hansson Duva från Svartbyn, Nils Knutsson Elgh från Sunderbyn, m fl. Åtskilliga soldater sårades också till följd av sammandrabbningen, bland dem Per Jönsson Fluhr från Sunderbyn, som dog fyra dagar senare i fältlägret vid Martila.

Bland de tillfångatagna märker vi kaptenen vid Skellefteå kompani, Alexander Magnus Dahlberg och fänriken vid Livkompaniet, Erland Lagerbohm. Den förstnämnde lyckades dock svårt sårad fly efter det att han först dödat den kosack som tillfångatagit honom.

Hemmafronten

Med krigshändelserna tjugo år tidigare i färskt minne, då ryska strövkårer gjort infall i Västerbotten, önskade bönderna i Neder- och Övertorneå få låna 850 gevär till sitt försvar. Länsstyrelsen i Umeå önskade rentav hela 3.000 gevär av regeringen, då man utgick från att även andra socknar var intresserade av länets försvar. Dessa önskemål bifölls emellertid ej av de styrande i Stockholm, som ansåg att landshövding Creutz i Österbotten hade medel nog att avvärja dylika ryska anfall.

I stället tillsades landshövding Gyllengrip att påskynda uppsättningen av vargeringsmanskapet och skicka nya rekryter till Finland efter förlusterna vid Villmanstrand. Här synes man dock ha stött på problem och vid mönstringen av vargeringsmanskapet i januari 1742 var det åtskilliga soldatämnen som anförde krämpor för att undgå utskrivning. Förutom förvärkta leder och fördärvad syn, finns även fall där man rentav kan misstänka självstympning för att undgå knekttjänsten. Som exempel på detta kan nämnas drängen Hans Persson från Kallax, vars högra fotled var alldeles styv av ett hugg över senorna och "fotknugeln" och därför inte kunde marschera, varför han undslapp rekrytering.

Följden blev att man endast lyckades uppbåda 520 vargeringskarlar och 376 nya rekryter, varav de sistnämnda skickades till regementet i Finland

försommaren 1742. De förstnämnda fick tills vidare kvarstanna i länet. Detta visade sig välbetänkt, ty i augusti samma år kapitulerade den svenska huvudarmén under general Lewenhaupt vid Helsingfors och överfördes sedan sjövägen till Sverige. Därmed låg hela Finland öppet för en rysk invasion. I Västerbotten förberedde man sig genom att uppföra vårdkasar längs hela kusten och genom att städerna höll båtar på spaning ute i skärgården. Luleå stad hade en sådan båt liggande vid Småskärshamnen och en vårdkas på Svartöberget.

I Österbotten underkastade sig befolkningen det ryska herraväldet och svor tsarevnan trohet. Sammaledes synes också befolkningen i Torneå, Luleå och Piteå ha varit hågade till. En av landshövding Gyllengrips kunskapare på den finska sidan meddelade nämligen att dessa städer och socknar skickat företrädare till den kommenderande ryske generalen i Vasa, för att ansöka om rysk protektion. Landshövdingen ursäktade sig också inför regeringen att han före den utlovade militära undsättningens ankomst, inte kunde uppbåda allmogen till länets försvar "utan rebellion".

Georg Reinhold Palmstruch. Överste för Västerbottens regemente 1743-57.

Det förekom också motstånd mot försvarsåtgärderna och i Piteå socken uppviolade bonden Anders Mattson befolkningen och försökte hindra vargeringskarlarnas avmarsch till Torneå. Denne slogs då i järn och fördes till fängsligt förvar i Umeå. Situationen var dock spänd och kronobefallningsmannen Olof Bolin skriver om förhållandena i socknen, att "utan beväpnad hand var icke rådligt något emot deras vilja att utträta".

Motoffensiv i norr

Hösten 1742 fick det svenska försvaret i norr en driftig ledare, genom översten Christoffer Freidenfelts ankomst från Finland. Denne som var chef för Smålands ryttare och under kriget kavallerichef i Finland, hade efter kapitulationen i Helsingfors fått ansvaret för att rädda det svenska kavalleriet via Vasa och Umeå. Efter detta uppdrag anförtroddes han det militära befälet i Västerbotten för att hejda en väntad rysk invasion från Finlad.

Freidenfelt var känd som en av den svenska härens skickligaste officerare och tillsammans med den mycket duglige ämbetsmannen Gyllengrip åstadkoms resultat. I november gick Freidenfelt till motanfall med rytteriet, vargeringsmanskapet och uppbadade bönder från Torneåsocknarna. Vid Kemi drev de 350 framryckande ryssar till reträtt och den tänkta invasionen av Västerbotten kom därefter av sig. Dessutom förstärktes kåren av reguljärt infanteri när en bataljon av Västerbottens regemente i december nådde hemtrakten. En stor del av västerbottningarna förlades dock i sina hemsocknar, enär de enligt ledarduon gjorde "bästa tjänsten när de för egna hyddor strida". Man befärade nämligen ett ryskt angrepp över Kvarken under vintern.

Efter påtryckningar från länets riksdagsmän beslöt Freidenfelt och Gyllengrip att återerövra hela Österbotten och i april 1743 fördrev den förstnämnde med kavalleriet och trupp ur Västerbottens regemente ryssarna från Ijo och ryckte fram till Kello i närheten av Uleåborg. Tyvärr omkom den förstnämnde, som då utnämns till generalmajor, när hans jakt den 20 maj skars sönder av drivisen vid en båtfärd. Efter honom

övertogs befälet av Västerbottens regementes nye chef, Georg Reinhold Palmstruch, vilken behöll ställningarna i Kello fram till fredsslutet sommaren 1743.

Epilog

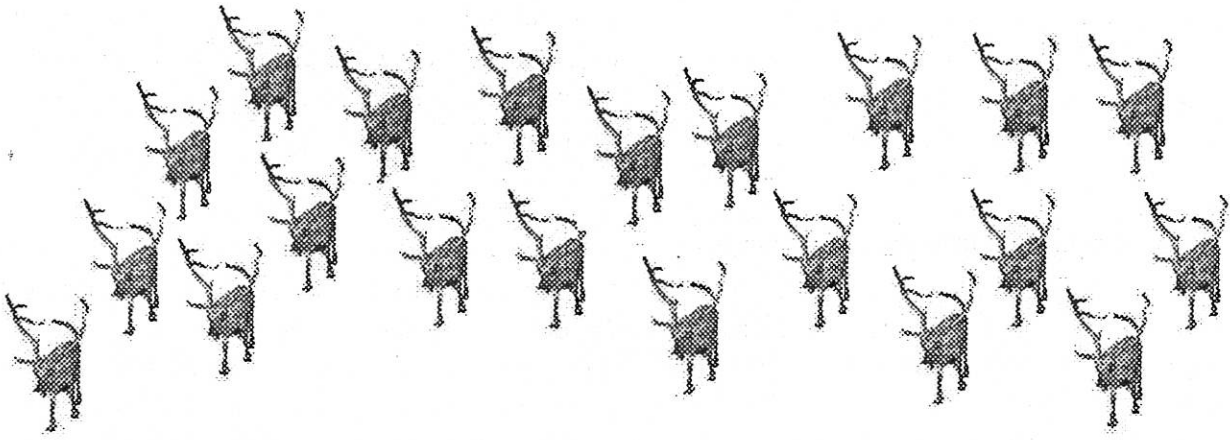
När väl förhållandena stabiliserades på den norra fronten, förspordes inte längre någon oro eller upprorsstämning i Västerbotten. Myndigheterna vidtog inte heller några åtgärder för att gå till rätta med de som hösten 1742 hade tvivlat på möjligheterna till ett försvar av landsändan. Måhända anar man även här den allerstädes närvarande landshövdingen Gyllengrips hand.

I stället fick Västerbottens regemente efter fredsslutet och soldatkompletteringar med i huvudsak bönder, marschera söderut för att hjälpa till och återställa ordningen i landet efter de allmogeresningar som förekommit. Den 19 september avgick Luleå och Piteå kompanier och den 25 oktober finner vi dem på marsch mellan Gävle och Sala. Därefter synes de ha gått till Stockholm tillsammans med Lövångers kompani. Umeå, Skellefteå och Bygdeå kompanier gick till Falun medan Torneå och Kalix kompanier kvarblevo i Gävle.

I Stockholm höll man bl a vakt på Fredriksborgs fästning. Först i mars 1744 återvände regementets soldater hem till rotarna, samtidigt som 50 av dessa vakanssattes på varje kompani för att de rekryterade bönderna skulle kunna ägna sig åt jordbruket. Således nästan en halvering av regementet. Redan vid kompletteringen av regementet år 1747 kunde man dock ta ut 355 nya soldater, varför förlusterna under kriget kunde kompenseras väldigt snabbt.

Källor:

- Benedich, Carl (1924) Västerbottens fotfolk. Stockholm.
 Nordberg, Albert (1965) Luleå sockens historia I. Luleå.
 Steczén, Bertil (1955) Västerbottens regementes officerare fram till år 1841. Umeå.
 Olofsson, S-I (1974) Övre Norrlands historia III. Umeå.
 Död- och begravningsböcker Luleå socken 1739-58 (LAH).
 Generalmönsterrullor Västerbottens regemente (KrA).

En sägen om "Rika Maja"

I Mausjaurs lappskafteland, Arvidsjaurs socken, levde en rik samekvinna kallad "Rika Maja" – änka efter Nils Henriksson. Hon betalade 3:16 daler silvermynt i skatt för sina renar 1735. Hennes hjord var så stor att när den nådde det första krönet av Tallberg, en halvmil därifrån, hade de sista renarna inte lämnat vallen. Det var en hjord det!

Ändå följde bara en renvaktare med hjorden, så man rörstår att gumman hade hjälp av högre makter. Med sina konster rådde hon över både gudar och andar. Hon hade nog lärt av gubben sin och ärvt trolltrumman.... En gång blev det skogseld borta i Storberget (Alkanålge) där hon hade sin stora renhjord med goda renbetesmarker och det såg ut som om det fina betet skulle gå åt. Gumman var då gammal och nästan blind, men hon kunde se på ett annan vis. Hon tog trolltrumman och ett skynke och med drängens hjälp gick hon ner till sjön. Där svepte hon skynket över sig, vadade ut och hukade sig tre gånger under vattnet. Så gick hon upp på land, slog på trumman, skakade på sig så vattnet stänkte om henne och härmade åskan, hu...huu och ett förskräckligt åskväder brakade lös och släckte branden.

"Rika Maja" var inte så lite fåfång av sig. Så berättas det att hon vid sommartidens obligatoriska stämmingshelger infann sig i kyrkan och man kunde få se henne skrida fram i det värsta solgass iklädd ändå till fem koltar på en gång och den innersta var då alltid längst och den yttersta kortast, för att alla skulle se hur rik och grann hon var.

"Rika Maja" hade sina idéer! När hon skulle skiljas från jordelivet ville hon bli begraven på Akkanålge uppe på Storberget, så hon kunde ligga och höra hur det knäppte i klövarna på renarna när de gick och betade.... fick hon inte det skulle hennes stora renhjord skingras som himmelens fåglar och bli borta. Men mågen hennes tyckte det var hedniskt och lät begrava henne på kyrkogården. Det skulle han inte ha gjort för hotelsen slog in. Den vinter då "Rika Maja" gömdes i kyrkogårdsmullen blev svår och "Rika Majas" hela hjord som skulle gått i arv skingrades och försvann.

Delvis citerad ur "Ätt och Bygd" nr 34 /1991

(Det blev nog över i arv, ty mågen hennes, Per Larsson" skattade för många renar. "Rika Maja" var Ebba Lorängs mf ff fm m + mf mm fm m)

Igenkorkat

Lars Olof Styf, född 1829, var fältjägare(soldat). Han var också fjärdingsman. Bodde på Bod-svedjan. Som fjärdingsman blev han i mest varje gård han besökte bjuden på en sup. En gång spikade han takstickor på en lada och hade med sig en butelj. Den var slut när han gick hem för att få sig mat. Han tog med sig en flaska till. Den var slut efter en stund. Då började han inse att han drack väldigt mycket. Han lyfte flaskan o sa: "Jer'e

deo el jö so bestemm?" När han därefter vid sina besök fick erbjudande om en sup så sa han: "Tack, jö hä just fej".

En gång kom han till en gumma. Han utmätte kaffepannan för hennes skuld och klistrade utmätningmärket över kaffepannans pip. "Det var illa," sa gumman "jag som hade tänkt bjuda på kaffe!"

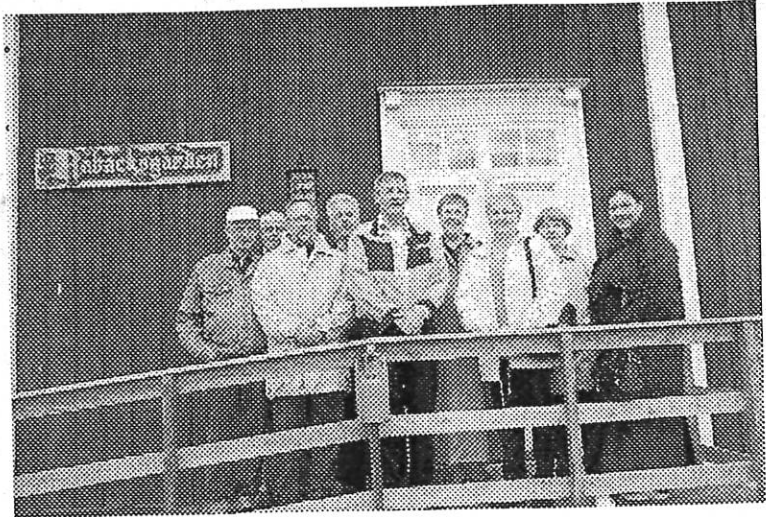
(Understrykning innebär långt uttal)

berättat av Arnold Lagerfjärd

Invigning av stadsvandringen "I Eyvind Johnsons fotspår" i Boden den 30/5 2000

Gåva till BÖFF

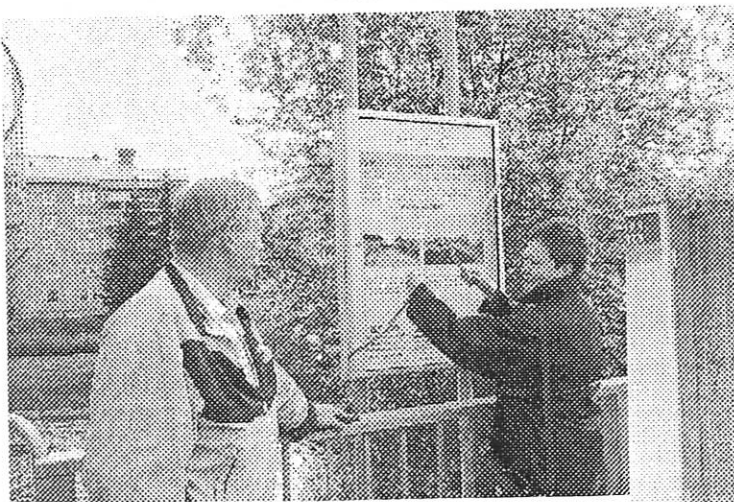
Invigningsdelegationen

Invigningsförrättare Eva Westlund
ordförande för Kultur- och Fritidsnämnden i Boden

Seniorguiden Sixten Berg

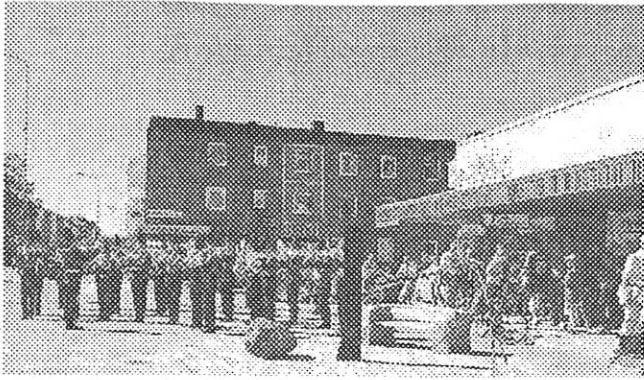
Blågula bandet klippt

Björn Fredriksson avtackar Eva Westlund

Högtidlighållandet av Eyvind Johnsons födelsedag i Boden

Monumentet över Eyvind Johnson

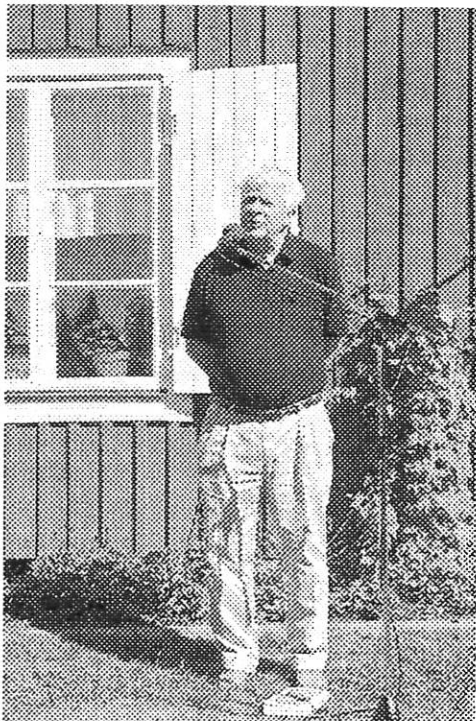
Eva Westlund och Berto Marklund

Nicklas Thorneus

Kristina Öhman överlämnar Eyvind Johnson-albumet till Martin Johansson

Stig Ekman

Kerstin Johansson, Eva Westlund och Martin Johansson

Kyrkogården och begravningsplatserna de första 100 åren.

1831 den 17 juli invigs kyrkogården och tas i bruk för allra första gången. Drängen *Erik Pehrsson* från Buddbyn samt en 2-årig gosse från Svartbyn jordfästas.

När nu sockenborna i Överluleå fått en egen kyrka börjar de tänka på att bygga sig en kyrkstad. Det vore bra med en egen stuga eftersom:

- Det var långt till kyrkan.
- Helgerna kunde ibland sträcka sig över flera dagar, t. ex. gammelmidsommar [firades runt den 13 juli], Mikaeli och påsk. Kyrkoplikten avskaffas först 1863.
- Det var svårt att finna inackordering för sig och alla dem som skulle till kyrkan.
- Det var också en del världsliga bestyr, såsom ting och köpenskap, som skulle ske i kyrkbyn.

På sockenstämman vid Mikaeli samma år begär Överluleå sockenbor att som tomt till kyrkstugor få ta del av den redan *inwigda begravningsplatsen*. Den låg bekvämt nära intill kyrkan och genom sitt läge var det aldrig risk för vattensamlingar. Denna begäran bifölls inte. Här skulle inte byggas några kyrkstugor! Bodens byamän hade ju en gång upplåtit marken för tomt till kyrka och begravningsplats.

Bogårdsmuren runt kyrkan vittnar om slitet med grävning och upprensning innan kyrkogården kunde anses vara tjänlig.

Under sommaren 1832 leder bonden *Isak Lindström* från Svartbjörnsbyn upprensningsarbetet. Det gick sakta på grund av den stenbundna marken. Under hösten får nämndemannen och kyrkvärden *Olof Johansson* i uppdrag att leda arbetet så långt att det var rensat fram till södra muren.

Åtta år senare, 1840, tycker ordföranden för sockenstämman att det är dags att med mera allvar börja arbetet med stenbrytningen på kyrkvallen, isynnerhet på kyrkogården. Gästgivaren *Lars Ruthberg* och bonden *Pehr Ersson* utses till arbetschefer. Nu ska arbetet ske genom gångled efter matlag. Det innebär att arbetskraften blir kallad genom budkavel. Den som inte infinner sig får böta 32 sk. bco till kyrkan.

Tretton år senare, 1853, är kyrkogården fullbelagd. Då beslutar man att göra en undersökning, där man först börjat begrava.

Tre år senare, 1856, är undersökningen klar och man har då funnit att den gamla begravningsplatsen åter kan tas i bruk. Nu ska en vintergrav öppnas. Under hösten grävs graven av byamännen i Skatamark och påföljande vår kastar byamännen i Brobyn och Vibbyn igen graven

1869 beslutas att också öppna vintergrav för 'fattiglik' och att allt arbete därmed ska skötas av hjonen i fattigstugan. Fattigstugan låg där Centralskolan ligger idag.

Med folkökningen under de kommande åren följer, naturligtvis, att fler dör. Nu finns det behov av att anställa en bestämd dödgrävare. Dessutom börjar det bli så trångt på kyrkogården invid kyrkan att man börjar se sig om efter ett nytt område. Meningarna går isär om vilken som är den mest lämpade platsen men man enas om *Sundbaums hemman* vid vägen till prästgården.

1887 den 6 februari invigs nya begravningsplatsen av kontraktsprost *J. A. Englund*. Detta blir begravningsplats nr 2. [näst närmast Statoil]

1894 förses nya begravningsplatsen med en vacker björkallé som förstörs av höststormen samma år.

Sjuåttion år senare, 1911, köps för 10.000 kr ett nytt stort område intill det förra. Detta blir begravningsplats nr 3. Här uppförs Lundagårdskapellet under 1913. Det är ett vackert och värdigt gravkapell - ritat av byråingenjören *G. Janzén* och försett med målade fönster och källare av *N. P. Ringström*.

Nu kallas de två begravningsplatserna med ett gemensamt namn för 'Nya begravningsplatsen'

- 1917 härjar spanska sjukan och kyrkogården undersöks och tas i anspråk för tredje gången. Där är familjegravar upplagda och hela området är försett med planteringar.
- 1928 måste man på begravningsplats nr 2 [näst närmast Statoil] åter ta äldre områden i anspråk för anläggning av familjegravar.

Under 1929 uppförs på kyrkogården ett gravkapell. Det ritas av Arkitekt- och byggnadsbyrån i Boden. Väggmålningar är utförda av konstnären *Sten Nilsson* och fönstermålningen av *N. P. Ringström*.

Gravkapellet invigs och tas i bruk **den 28 juli**.

Längs bogårdsmuren åt väster, mot tingshuset, planeras en urnlund. Den tas i bruk efter att länsstyrelsen lämnat sitt godkännande den **22 februari 1933**.

Under 1933 köps 15.800 m² av *Kärleksdalen* för 1 kr per m². Det är marken mellan begravningsplats nr 2 och järnvägen (Statoil).

Den av kung Carl XIII år 1817 utfärdade regeln, att '*ingen som bor inom en mil från kyrkan må hädanefter förvärfva eller nybygga Kyrkostugor*' ändras någon gång mellan juni 1832 och augusti 1833 av Bodens byamän. Överluleåborna måste ha minst 5 km enkel väg. Under hösten 1833 börjar kyrkstugorna byggas på Kyrkkläppen, men på annan mark.

På grund av tjäle vintertid och därmed problem med gravgrävningen byggdes s k *vintergravar*. Djupet på gravarna var ca 3 alnar (1 aln = 0,59 m) och hade stenskonung runt kanterna. Kistorna placerades ovanpå varandra med ett varv timmer emellan och övertäcktes också med timmer. När sommaren kom, placerades kistorna i ordinarie gravar

Lottie Rasmusson, tel 0921 - 10 813

För efterverlden

1890 den 23 Mars avled härstädes efter längre tids sjuklighet församlingens Kyrkoherde Prosten Erik Gustaf Burman, närmare 63 år gammal.

1892 den 3 April förrättades härstädes kyrkoherdeval, hvarvid rösterna utföllo sålunda:

Prästen P. O. Grape erhöll af landsborna 2100 ock af stadsborna 134 röster, eller tillsammans 2234,

Kapellpredikanten J. P. Wallin af landsborna 27 ock af stadsborna 7 röster, eller tillsammans 34, och Kyrkoherden F. W. Lidström af landsborna 1200 och af stadsborna 597 röster, eller tillsammans 1797, hvilket väl blef öfverklagadt.

1892 den 15 Maj förrättades härstädes komminister hvarvid rösterna på de tvenne på förslaget uppförda utföllo sålunda:

Kontraktadjunkten A. Alexandersson erhöll af landsborna 1170 och af stadsborna 184, = 1354 och t.f. Pastor H. Bucht erhöll av landsborna 2025 och af stadsborna 549 = 2574.

Wintern 1892 - 1893 var ovanligt sträng. Enligt v. Pastor O. G. Wiklunds uppgift steg kölden nyårsdagen i Neder-Torneå kyrka till - 45° cel. (! ?)

Ofvannämnda kyrkoherdeval blef öfverklagadt och upphäfdt.

1893 den 22 Jan. förrättades nytt kyrkoherdeval, hvarvid hvarvid rösterna utföllo sålunda:

Prosten P. O. Grape af landsborna 2871 och af stadsborna 246 röster eller tillsammans 3117.

Kapellpredikanten J. P. Wallin af landsborna ingen och af stadsborna 8 röster, tillsammans 8 och Kyrkoherden F. W. Lidström af landsborna 1166 och af stadsborna 537 röster eller tillsammans 1703 röster äfven detta val öfverklagades.

Den 13 Februari 1893 beslöt å kyrkostämman att införa värmeledning i kyrkan.

Den 30 April 1893 firades i kyrkan härstädes minnet af Upsalamöte 1593 medels en högtidlig vesper Guds-tjenst. Liturger voro: Kyrkoherden fr. Carl - Gustaf E. A. Stenberg, Seminarieföreståndaren härstädes Schol. Kand. J. Söderlind och v. Pastorerne O. G. Wiklund och H. Bucht.

Ofvannämnda kyrkoherdeval stadfästades, och den 30 Nov. 1893 utnämndes av Kongl. Mjst Prosten P. O. Grape till kyrkoherde härstädes. Han dog den 27 Maj 1901 (Hjärnblödning) 55 ½ år.

Översättare: Eila Fredriksson

Springschasen 1939 - 1942

av Eliud Carlsson

En dag i augusti 1939 hade min far hört, av Georg Nilsson som körde mjölk bilen Ängesbyn - Flarken - Boden, att de behövde en springpojke på mejeriet i Boden. Dom hade tidigare haft en pojke från Svartbäcken som slutat av någon anledning. Jag hade konfirmerats och "gått fram" till påsk och skulle fylla fjorton år i november. Nu tyckte jag att jag var redo att söka förvärvsarbete.

Jag cyklade en mil från Flarken till Boden och gick upp till "Mejeri Pettersson" som var chef på mejeriet. Han var en stor och korpulent herre som skrattade när han såg den lille pojken från Flarken. Han frågade om jag klarade att transportera 30 kg:s smörpaket och 50 l mjölkkrutor på en tvåhjulig paketykel. Jag svarade att jag var van att bära korn- och potatissäckar. "Då får du prova" sa Pettersson. "Din lön blir 40 kr i månaden, mat och husrum." Jag var nöjd och lycklig att få ett jobb.

Det var ordnat så att dom som arbetade på mejeriet kunde få mat och husrum i övre våningen på mejeribyggnaden. Vi var ett tiotal personer som bodde där och en köksa var anställd för att sköta mathållningen. Jag började direkt och fick dela rum med tre äldre pojkar som var mejeriarbetare. Rummet var rätt stort och det fanns ett gemensamt badrum. Det var första gången som jag fick tillgång till ett badkar. Vi fick dela på en byrå och fick var sin byrålåda.

1939 började andra världskriget och det var förstärkt försvarsberedskap i Sverige. Boden var ju en militärstad och det vimlade av militärer i Boden. Det växte upp ett stort antal kaféer och dom fylldes av militärer som fikade och lyssnade på

"stenkakor". Lili Marlene var en mycket populär sång och spelades mycket. Mitt arbete bestod i att förse kaféer och affärer med mjölk, ost och grädde. Dessutom fick jag hjälpa till att göra paket och "vända ost". Ost i mängder låg på hyllor och skulle vändas och torkas för att förhindra mögel.

Vissa kunder kommer jag ihåg bättre än andra. T.ex. hovkonditor Karl G. Pettersson. Gustav den 5:e hade fikar där vid några tillfällen, därav hovkonditor - sa folk i alla fall. Han var en gemytlig gubbe som sa till serveringspersonalen "Ge pojken kaffe och rikligt med doppa". Det var kontant betalning och jag hade med en faktura och fick betalt på en gång. Jag var utrustad med en extra stor smålandspung att förvara pengarna i.

En gång hade fru Pettersson några fina fruar som gäster i köket, bl.a. fru bankdirektör Meyerhöffer. När Pettersson skulle betala måste han gå till sitt stora kassaskåp av ek i köket. Dörren var trög och när han tog i släppte han sig ljudligt. Då vände han sig om till mig och sa "Vet hut pojk". Jag blev inte generad för jag förstod att tanterna hörde vem det var.

Varje månad skulle Överluleås bönder ha sin mjölklikvid. Då fick jag gå till Handelsbanken och hämta en portfölj full med pengar. Någon tanke på att jag skulle bli rånad hade inte jag eller någon annan.

Vi var som en stor familj vi som arbetade på mejeriet. Dom äldre lärde oss yngre att hålla ordning och veta hut. Maten var bra och till gröten på morgonen fanns alltid grädde. Dom flesta affärer och företag hade springpojkar anställda och vi fick på detta sätt en inträdesbiljett till arbetslivet.

På nästa sida finns **ANTAVLA** i fyra generationer för Fritz Enberg, son till Hildur och Filip Enberg, de sista som bodde i Råbäcksgården. —————>

<p>2 Filip Arvid Enberg f.1898-06-22 Råbäcken:3 1/16 Överluleå BD d.1982-10-06 Råbäcken Överluleå BD Bonde Råbäcken:3 Överluleå BD g.1928-11-17</p>	<p>Gustaf Adolf Enberg f.1863-02-13 Bredåker:5 (12) Överluleå BD d.1946-02-03 Råbäcken Överluleå BD Hemmansägare Råbäcken:3 Överluleå BD —g.1889-08-30</p>	<p>4 Isaac Olof Johansson Enberg f.1823-04-13 Svartlå:1, Överluleå BD d.1901-12-17 Bredåker:12, Överluleå BD Bonde Bredåker:12, Överluleå B —g.1845-01-25 Brita Cajsa Nilsdotter f.1815/1826 d.1895-03-21 Bredåker:12, Överluleå BD Bondhustru Bredåker:12, Överlul</p>	<p>8 Johannes Hansson f.1795-12-01 Kallax, Nederluleå BD d.1838-04-30 Svartlå, Överluleå BD —g.1818-01-05 Fredrica Åström f.1793-05-15 Gällivare BD d.1865-04-02 Svartlå, Överluleå BD 17 Nils Pehrsson f. d. 18 19</p>
<p>Fritz Gustaf Filip Enberg f.1929-01-13 Råbäcken Överluleå BD d. gift 1963 19/10 Råbäcken Överluleå BD</p>	<p>1 Margretha Johansdotter f.1867-09-13 Råbäcken Överluleå BD d.1937-11-01 Råbäcken Överluleå BD Bondhustru Råbäcken:3 Överluleå BD</p>	<p>5 Johan Petter Johansson f.1817-11-13 Boden:4, Överluleå BD d.1894-02-09 Råbäcken, Överluleå BD Bonde Råbäcken, Överluleå BD —g.1849 Margaretha Holmlund f.1820-09-12 Rosvik, Piteå lfs BD d.1895-12-26 Råbäcken, Överluleå BD Bondhustru Råbäcken, Överluleå</p>	<p>10 Johannes Johansson f.1785-03-25 Boden, Överluleå BD d.1867-10-20 Boden, Överluleå BD —g.1815-01-28 Brita Cajsa Pehrsson f.1795-04-24 Svartlå, Överluleå BD d.1829-02-04 Boden:4, Överluleå BD 20 Nils Nilsson Holmlund f.1796-08-21 Trundavan:5, Piteå lfs B d.1867-10-02 Råbäcken:3, Överluleå —g.1819-10-17 Catharina Nilsdotter Hedman f.1786-08-09 Öjebyn:28, Piteå lfs BD d.1875-04-01 Råbäcken:3, Överluleå</p>
<p>Hildur Maria Söderman f.1905-07-05 Råbäcken:3 1/16 Överluleå BD d. Bondhustru Råbäcken:3 Överluleå BD g.1928-11-17</p>	<p>3 Gustaf Eriksson Söderman f.1853-11-07 Unbyn:4 Överluleå BD d.1945-07-07 Råbäcken Överluleå BD Bonde Råbäcken:3 1/16 Överluleå BD —g.1900-04-27 Hilda Johanna Nilsson f.1869-09-10 Unbyn Överluleå BD d.1943-12-01 Råbäcken Överluleå BD Bondhustru Råbäcken:3 1/16 Överluleå BD</p>	<p>6 Eric Johan Ersson Wikström f.1817-08-22 Unbyn:4, Överluleå BD d.1883-02-26 Unbyn:4, Överluleå BD Bonde Unbyn:4, Överluleå BD —g.1843-11-19 Anna Lisa Johansdotter f.1820-03-06 Smedsbyn (Gemträsk), Nederlule d.1888-02-29 Unbyn:4, Överluleå BD Bondhustru Unbyn:4, Överluleå</p> <p>7 Nils Isacsson Kämpe f.1846-08-06 Unbyn:4, Överluleå BD d.1901-04-03 Unbyn, Överluleå BD Soldat Unbyn, Överluleå BD —g.1868-01-03 Maria Isacsdotter Öström f.1847-09-23 Ersnäs, Nederluleå BD d.1909-06-22 Unbyn, Överluleå BD Soldathustru Unbyn, Överluleå B</p>	<p>12 Eric Ersson f.1792-12-26 Börjeslandet, Nederluleå d.1844-12-06 Unbyn:4, Överluleå BD —g.1817-02-02 Anna Elisabetha Ericsson f.1793-02-27 Unbyn, Överluleå BD d.1855-01-22 Unbyn:4, Överluleå BD 24 Johannes Jacobsson Blomstedt f.1789-12-29 Unbyn, Överluleå BD d.1862-02-11 Smedsbyn, Nederluleå —g.1814-01-22 Maija Stina Andersdotter-Dun f.1794-04-25 Harads, Överluleå BD d.1891-02-27 Smedsbyn, Nederluleå</p> <p>25 26 27 14 Isak Larsson f.1810-02-19 Vittjärv, Överluleå BD d.1893-02-16 Avan, Nederluleå BD —g. Stina Cajsa Jacobsdotter f.1810-12-15 Unbyn, Överluleå BD d.1860-03-25 Unbyn, Överluleå BD</p> <p>28 29 15 Isac Eriksson Öström f.1818-09-22 Unbyn, Överluleå BD d. —g. Anna Lisa Uhr f.1812-01-13 Ersnäs, Nederluleå BD d.1869-06-19 Ersnäs, Nederluleå BD</p> <p>30 31</p>

Nya medlemmar

Vi hälsar följande nya medlemmar välkomna i föreningen

					medl.nr.
Ann-Mari Tuvebäck	Brännkläppsvägen 9	961 42	Svartbjörnsbyn	0921 - 53 268	444
Gun Nilsson	Heimdalsgatan 17	961 33	Boden	0921 - 10 408	445
Ingrid Hansson	Strömsegatan 21 A	961 67	Erikslund	0921 - 10 822	446
Bo Erik Karlsson	Norra Bredåker 208	961 98	Boden	0921 - 470 276	447
Majvord Buske	Lejonets gata 380 6 tr	136 60	Haninge	08 - 777 17 54	448

Adressändringar

Ann-Christin Bengtsson	Sten Bergmans väg 5	121 46	Johanneshov	08 - 684 92 51	306
Folke Granberg	Kyrkgatan 37 B 5 tr	961 34	Boden	0921 - 14 198	81

Nytt i hyllan

- ← Årsbok för Riksarkivet och Landsarkiven 2000, tillika för Pro Memorias medlemmar. Den behandlar arkivkonst dvs. konst som förvaras i arkiv.
- ← Årsbok för Sveriges Släktforskarförbund 2000. Där finns bl.a. artiklar om fattigt folk förr i världen, om lumpen på 1800-talet, om friherrinnan som gifte sig med inspektorn, om ett förnamns ursprung och många fler.
- ← Program för Norrbottens industriarv
- ← Norrbottens synliga historia del 1 (1 band) och del 2 (2 band).
- ← En pärm innehållande kopior av dödsannonser, mestadels från Pite kommun finns numera i hyllan vid spisen i stora forskarsalen. Du får gärna titta men även komplettera.

Försäkring

Sveriges Släktforskarförbund har tecknat en olycksfallsförsäkring för medlemmarna i förbundet. Försäkringen är tecknad hos Skandia och gäller från den 1 februari 2000 och ett år framåt. Den är giltig vid olycksfallskada som drabbar den försäkrade under arrangemang i regi av Sveriges Släktforskarförbund eller dess föreningar (bl.a. Boden Överluleå ForskarFörening) samt vid resa till eller från ett sådant arrangemang. Om skada inträffar ska man vända sig direkt till Skandia. Försäkringsnumret får man från förbundet.

Läst

- ← I Tornedalens forskarförenings medlemstidning nr 1 – maj 2000 finns att läsa artiklar om Kengis bruk, bl.a. "En personförteckning vid Kengis, Masungsbyn och Svappavara från 1600-talet."
- ← I Nordvärmlands släktförenings medlemstidning, Släktträdet nr 2/2000 efterlyses värmelänningar, födda under 1800-talet, som dött i Norrland. Uppgifter lämnas till:
Johan Sjöberg, Tennisvägen 3A, 660 60 Molkom eller solstajohan@hotmail.com
- ← I årsbok för Riksarkivet och Landsarkiven 2000 finns förutom femton artiklar om arkivkonst även årsberättelserna för arkiven. Min personliga reflektion när jag läste vårt nuvarande Landsarkivs (HLA:s) årsberättelse var att det med ett fåtal undantag¹ lika gärna kunde ha varit Västernorrlands Landsarkivs årsberättelse. Även från HLA:s sida är det negativt att distriktet omfattar ett så geografiskt stort område. De interurbana länen ifrågasätts alltmer². Av årsberättelsen att döma bör det bli en befrielse för HLA att Norr- och Västerbottensdelen av dess arkivområde avskiljs vilket vi ju hoppas ska ske genom att vi får ett Landsarkiv i Boden³.

¹ "Med tanke på att distriktet innefattar nära 240 församlingar . . .", "Distriktets stora omfattning leder till stora kostnader och mycken tidsåtgång enbart för resor."

² "Den är kostsam vad gäller nedlagd arbetstid och transporter. Den kan också utsätta handlingarna för stora risker, . . ."

³ Motion 4/98 antagen vid Sveriges Släktforskarförbunds riksstämma 1998.

TACK

Ett varmt tack från BÖFF:s styrelse för alla de gåvor och bidrag vi fått:

Mikael Engström	Sävastön
Siv Rehn	Boden
Eila Fredriksson	Trångfors
Solveig Burström	Boden
Bengt Rönnbäck	Boden
Siv Nilsson	Åkerby
Marianne Larsson	Boden
Kerstin Lehto	Södra Svartbyn
Jan Långström	Boden
Eva Pettersson	Grönland
Lars-Östen Sonebo	Bodsvedjan
Carina Livbom	Boden
Eyvind Johnson-sällskapet	Boden
Janne Lindberg med elever på B-kursen Björknässkolan, Boden	

samt till alla som gett bidrag i mikrokortbössan.

BÖFF

gratulerar dessa medlemmar
som fyllt jämna år under det
andra kvartalet år 2000

Rolf Boström
Åke Karlsson
Hjördis Nilsson
Svante Sandström
Berit Åslund

Jag söker rötter

Hoppas någon kan hjälpa mig hitta dessa personer:

Föräldrarna till: *Helly Maria* (ev. *Erkkola, Mäkinen* eller *något helt annat*) f 1905 31/10, kanske i Finland.
Hon var gift med *John Martin Norlén* f 1890 6/10 i Svartbyn, Överluleå fs. (i hans 2:a gifte).
Helli Maria kom från Ludvika 1927 14/10. Bodde en tid i Seskarö.

Föräldrarna till: *Hanna Gustava Berggren* f 1850 24/3, ev. i Pajala, g 1876 5/8 med *Gustaf Oscar Åberg* f 1850 18/12 i Nederkalix fs. De fick bl.a. sonen *Oskar Viktor Åberg* f 1877 6/7 i Rolfs, Nederkalix fs.

Föräldrarna till: *Sofia Vilhelmina Yliniva* f 1876 10/12, ev. Karungi Uleåborgs län. Gift 1900 8/7 med *Oskar Viktor Åberg*. Deras 2 första barn är födda i Haparanda och de övriga i Kukkola.

Lars Risto f 1757 ? Var ? Vilka var hans föräldrar ? När, och vem var han gift med ? Död 1833 25/10 i Karungi, Finland.

Föräldrarna till: *Brita Cajsa Carlsdotter* född ev. 1796, Hustru till Lars Ristos son *Johan Larsson-Risto* f 1790 i september. Var ?

Eila Fredriksson
Nipvägen 18
961 44 BODEN
Tel 0921-653 15

e-post: eila.fredriksson@egonet.se

Besöksstatistik

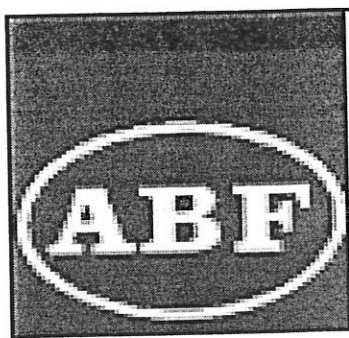
Den 15 juni 2000 noterade sig den 25 000:e besökaren sig i vår Gästbok. Det var vår feriearbetare Sven Eriksson. Tyvärr vann han ingenting på de två trisslotter han fick.

Begränsad eftersändning
Vid definitiv eftersändning
retur med den nya adressen till:

B Föreningsbrev

Boden Överluleå ForskarFörening
c/o Sandberg
Kålrotsvägen 11
961 47 Boden

VÄND DIG TILL OSS NU STARTAR HÖSTENS CIRKLAR

Nyfiken på **DATA**? Vi har studiecirklar på dag- och kvällstid för vetgiriga nybörjare och dig som hållit på ett tag.

SLÄKTFORSKA

Släktforskning för nybörjare
och fortsättning.
Datorm som verktyg för dig
som vill släktforska vidare

RANNSAKNINGEN

En manifestation mot nazism
och rasism. Riksteaterns
uppsättning av Nürnberg-
rättegången. Naturligtvis
stöder vi detta och vi kommer
att synas på olika sätt. Se
kommande annonsering.

DEMOKRATI.

Här kommer vi att göra en
studiesatsning under hösten.
Besök oss, så berättar vi mer.

HANTVERK & HOBBY

Ett axplock:

Akvarell	Orientalisk Dans
Porlinsmålning	Qi gong
Keramik	Jägarskola
Bildväv	Square Dans
Tovning	Flugbindning
Lapptechnik	Data
Kalligrafi	Teckning
Klädsömnad	Knivslöjd
Oljemålning	Släktforskning

ABF söker cirkelledare i hantverk och språk

RING ELLER BESÖK GÄRNA VÅR EXPEDITION
Tel: 13640 Adress: Färgaregatan 10 A